

laatste*) week, kreeg ik eenige brieven — meest waardeerende, zoodat ik er niet verder behoef op in te gaan, dan alleen dat ik mijn dank uitspreek voor die waardeering.

Maar er was één broeder en vriend, die zich stootte aan de uitdrukking M. O. „Het M. O. is nu eenmaal bij de orthodoxie de kop van Jut, en 't gymnasium het heilige huisje", zoo ongeveer was zijn klacht. Ik kan hem geruststellen — ik bedoelde niet de gymnasia uit te sluiten. Reeds vroeger zeide ik, dat ik, om den langen term „Voorbereidend Hooger Onderwijs" te vermijden, gemakshalve gewoonlijk zou spreken over het M. O.

Er bestaat trouwens tegenwoordig, nu (helaas!) de Hoogere Burgerschool ook voor bijna alle faculteiten opleidt (wie weet straks ook voor de juridisch!) geen reden, om in onderscheiding van de H. B. S. juist van het gymnasium als van Voorber. H. O. te spreken. Laten we zoo langzamerhand maar alles samenvatten onder den term M. O.

Toekomst-ellende.

Het nieuwe voorstel inzake het aanvullingsexamen voor hen, die de H. B. S. hebben afgeloopen, en nu in de rechten willen gaan studeeren, is een stap verder op een zeer verderfelijken weg.

De eerste stap is gezet, toen de menschen van het onderwijs vergaten, wat oorspronkelijk de bedoeling van de H. B. S. was, n.l. een school, die allerlei opleiding voor de levenspraktijk kon geven, als verlengstuk van de lagere school. Men kwam zoover, dat men de menschen van de H. B. S. op de Universiteit kreeg. Daarmee verloochende men het karakter van de H. B. S. en ook het karakter van de Universiteit.

Erger werd het, toen het wetteke-Limburg het promotie-recht gaf aan de H. B. S.-ers. Maar straks wordt het nog erger.

Iemand kan, met een klein aanvullingsexamen-Latijn, van de H. B. S. in de rechten promoveeren. Maar ook: hij zal, na het kandidaats-rechten, doctoraal in de filosofie kunnen doen, en straks in dat vak promoveeren. Indien althans voor hem geen uitzondering gemaakt wordt!

Dan wordt hij doctor in de filosofie. Practisch is dan wel voor hem het grootste deel der filosofische literatuur een gesloten boek — maar dat geeft niet: in den tijd toen de menschen nog Grieksch en Latijn verstonden, zijn er vertalingen van de werken der ouden genoeg verschenen. En straks krijgen we doctoren in de filosofie, die Plato lezen met een „pous".

Nederland heeft steeds een zeer goeden naam gehad in de wetenschappelijke wereld, maar wanneer we nog een kwart-eeuw zoo verder gaan,

*) Dit stuk stond een week over, L. te d. H. Zie intusschen het hoofdartikel van deze week.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

„Wij wilden Jezus wel zien." IV.

Wat nu de Vlaamsche litteratuur betreft, het is algemeen bekend, hoe in het land der Vlamingen de naam van Jezus Christus weer genoemd en met liefde gezegd en herzegd wordt.

Niet altijd zijn de woord-verbindingen even gewaagd, als de kopergravures van den Vlaamschen Joris Minne, die in zijn „Jezus-suite" onderwerpen aandurfde als „Jezus onder de guillotine, Jezus in 't bordel", enz. Want de litteratuur heeft meer de neiging, den Christus, als ze hem ziet, te verdroomen, dan dat ze gevaar loopt, hem al te ruw te trekken binnen den cirkel van het rauwe, werkelijke leven.

Maar ook dit proces doordiep zijn geschiedenis. Van Guido Gezelle behoeft niemand meer te hooren, dat zijn kunst den Christus draagt en van hem gedragen wordt. Met hoeveel dankbaarheid heeft Alois Walgrave kunnen schrijven, dat Guido Gezelle dichter, maar bovenal priester was; dat zijn dichterschap zijn priesterlijke bediening heeft moeten bemiddelen en dat Gezelle „ wilde doen herleven een Christen-Vlaamsche volk".¹⁾

De liefde voor Gezelle is, vooral na zijn dood ontwaakt ook bij velen, die tegenover zijn gedachtenis iets hadden goed te maken. En de geest van Gezelle is nog krachtig genoeg, om den naam van Christus te doen klinken met meer kracht, dan slechts de mythologische verbeeldingen kunnen opwekken.

„Onleugenachtig heet nog 't land
het katholieke Vlaanderen."
't Is waar, God-dank en u, is nog
ons tale een christen vrucht,
maar toch, daar zijn er die heur sap
en zoetigheid veranderen,
en smaken doen naar wrang gewas
uit heidensch-vreemde lucht.

God wekke ons op, het is nog tijd;
nog zijn wij niet gevallen
in de ergste zonde, die vergeet
den plicht van dankbaarheid.
Nog hoore ik op uw zielegalen
er honderden weerschallen,
en nog en heeft uw invloed niet
zijn laatste woord gezegd.

Uw Vlaanderen wil nog blijven wat
het was: de vrije streke,
het Land, waar levend, Christus heerscht
door liefde en zacht geweld....²⁾

dan houden we alleen maar over mannen, die in de exacte vakken zich een naam verwerven.

En wanneer de laatste Nederlander, die nog Grieksch leerde, zal zijn gestorven, dan zal men een werk uitgeven — het zooveelste onderdeel van een historie van het wetenschappelijk leven in Nederland. Dat werk zal heeten „van Minister De Visser tot den laatste der Mohicanen".

De literarische faculteit heeft dan geen studenten meer in de Oude Talen. Want het geeft dan geen levensbestaan meer, deze vakken te studeeren, wijl ze niet meer worden gedoceerd.

Immers alleen theologen zijn dan nog zoo onderwetsch Grieksch en Latijn noodig te hebben. Misschien is er tegen dien tijd wel een alleszins betrouwbare vertaling van alle werken van oude theologen, die nog beteekenis hebben — benevens van den Bijbel. En dan hebben zij ook geen oude talen meer noodig.

Of deze vakken worden dan nog alleen door dominees, met den titel van lector, onderwezen aan theologische voorbereidende scholen. Natuurlijk dan ook weer alleen bij de gereformeerden en enkele dergelijke „groepen". Want godsdienst-geschiedenis is zonder oude talen ook wel te leeren.

Over honderd jaar zullen jeugdige gelieven een nieuw geheimschrift hebben uitgevonden, dat over alle scholen zich wonder-snel verbreidt. Het zal zijn een woord-combinatie van zeer vreemde letters. Alle inspecteurs van het onderwijs zullen er bij geroepen worden, en alle mogelijke politie-autoriteiten zullen hun best doen. Niemand zal kunnen uitmaken, wat de jongelui, ongestraft, heimelijk samen zweeren.

Tot er één jongeling door de mand valt, en vertelt, dat het letters zijn uit een vreemde taal, die hij in een boek, dat hij zijn vader op zolder ligt, overschreef. Men zal dat boek zien, en ontdekken, dat de jeugdige deugneten Nederlandsch schrijven met Grieksche letters — evenals de staten van Holland vroeger het oud-Friesch met dergelijke letters in hun geheimschrift weergaven.

Dan zal men een dominee roepen om te getuigen, dat het vreemde inderdaad Grieksch is. En hij zal constateeren, dat hij Grieksch ziet, maar Nederlandsch leest.

En dan zal er een paedagoog opstaan, die verklaart, dat het tijd wordt de jonge menschen weer Grieksch te leeren.

Ze zijn er immers „zelf-werkzaam" mee geworden!

J. WATERINK.

Zoo heeft de eerbied bij Gezelle's graf uitgezien naar de komst der discipelen, leerlingen, niet alleen van den dichter, maar ook van den priester, den Christus-zegger.

De discipelen nu zijn gekomen; om zijn graf reeds stonden ze; al waren ze dan ook discipelen slechts. „Discipelen" immers zijn de eeuwen door zij genaamd, die wilden leeren, ook al waren ze ontrouw aan de gedachte van den meester.

Er zijn er, die tegenover den schijn van een carnavals-tijd over het Vlaamsche land zien komen de adventsdagen van de kerstvreugde der nieuwe geboorte. En, als men die twee onderscheiden mag, dan is de politieke ontwikkeling der dingen minder dan de litteraire in staat, dezen droom te wekken en zijn uitlegging te geven.³⁾

Er zijn er gelukkig in Vlaanderenland nog velen, voor wie de Christus meer is dan de gekruiste Druivel, zooals Benedikt Sernels, de magere, blozende mijn-heer Pastoor van Felix Timmermans hem ziet.⁴⁾ Want de historische Jezus wordt ook in Vlaanderen nog gekend, al heeft de aesthetische beelding ook zijn naaktheid willen kleeden met een gewaad, dat, zeer vaak, zijn wezenlijkheid bedekt en verdoet in valschen schijn.

Enkele namen van de meest bekenden mogen hier volgen.

Paar is vooreerst Albrecht Rodenbach, die, ondanks zijn vroegtijdigen dood, toch heel veel betekend heeft voor de zoogenaamde Blauwvoeterij.⁵⁾ de beweging, die tegen de verfransching van West-Vlaanderen zich heeft te weer gesteld (1856—1880). Hoe heeft hij Vlaanderen en zijn geloof willen beschermen tegen den geest van den vreemde (voor hem zijn de vreemden „Geuzen"):

Mijn God, indien het werk der Geuzen lukken moet,
— wij weten door wiens schuld — indien die bonte

verkochte schrijvelaars en gierige democraten
in wier beoedelde hand wij 't kampen moeten laten
voor 't lieve Vlaanderen, hun Vlaanderen,

uit hun Voltairegeest — hoe Vlaamsch niet
[waar? — geteeld,
met leugen en bedrog, in onze onteerde gouden,
op 't puin van al dat Vlaamsch is nog eens moeten
[bouwen.

verdelg ons, o mijn God!

Hier is Roomsche gedachte. In Bilderdijsche heftigheid en bewegendheid uit zij zich. Maar Gezelle heeft hem dan toch de gedachte geleerd:

Te midden van die jonge Vlaamsche zonen
stond dan een priester (Gezelle) en hij sprak en zong,
zong 't lied van Vlaanderen in die oude tonen,
zong, en zijn lied in d'berten drong.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

— Een figuur slaan?

Er komt al meer tekening in de oppositie tegen het subsidiëren van de Olympische Spelen.

Een deel van de Roomsche pers schaaft zich ook daarbij.

Zelfs de socialistische „Voorwaarts" sluit er zich bij aan en durft daarin van „Het Volk" af te wijken.

Het voornaamste argument, wat ter verdediging van dit wetsontwerp wordt bijgebracht, is wel dit: dat Nederland door deze subsidie te verwerpen voor de oogen van heel de wereld een figuur zal slaan.

Toch munt dat argument niet uit door kracht. De eenige, die een figuur zou kunnen slaan, is minister De Visser, omdat hij voor een paar jaar tot tweemaal toe deze subsidie toezegde.

Maar het boekkleed zou ook dezen man niet ontsieren en hem het verloren respect doen herwinnen.

Door deze subsidiëering te weigeren zou ons land juist aan de andere volkeren toonen, dat het ons met de bezuiniging hooge ernst is.

Wij, die er in vergelijking met onze naburen nog financieel gunstig voorstaan, zouden daardoor een welsprekend voorbeeld geven.

Ons krediet op de wereldmarkt kan daardoor slechts rijzen.

Doch ook zouden wij een goed figuur in moreelen zin maken.

Het zou ons land tot eere strekken, dat het, waar het van de Olympische Spelen onzedelijkheid en Zondagsontheiliging vreest, onvoorwaardelijk voor de gunst bedankte om deze Sportfeesten hier te houden.

En dat die vrees niet geheel ongegrond is, bleek uit een publikatie van het Nederlandsch Olympische Spelen-Comité.

Dit toch blies hoog van den toren, dat het voor onze godsdienstige gevoelens wel respect had, maar ze niet kon ontzien.

(Een goedkoop respect!)

Alleen zou het bij wijze van concessie de Olympische Spelen des Zondags in de morgenuren doen stilstaan.

Alsof men ons daarmee koopen kon.

Alsof wij tot marchandeeren bereid waren.

Alsof het des Zondags slechts van 9—12 of van 9—2 de dag des Heeren is en niet de gansche dag?

— Een miljoen en een half miljoen.

Ook omtrent een andere zaak bestaat onrust bij ons volk.

Velen moeten zich door de bezuiniging geldelijke offers getroosten.

Rodenbach is geworden tot een dichter der confessorische trouw (al is de twijfel nooit uit zijn ziel geweken):

Wierookwalm en orgelklank,
stille bede en kinderzang
smelten in harmonisch stijgen
't midden een godvruchtig zwijgen,
en eenvoudig wordt aanhoord
Gods eenvoudig Woord.

Zijn strijd voor de vlaamsche beweging is dan ook een bewust stutten willen van het kruis van Christus:

Drinken we al ons minnen samen;
Minne van ons Vlaanderenland,
van ons vaders, de oude Vlamin,
en van onzen gildeband,
van den Klauwaart, van den Blauwvoet,
van 't voorspelde zeegedruisch,
van hetgeen des klauwaarts klauw hoedt,
't lieve dierbaar Christi kruis.⁶⁾

Verwant aan die van Rodenbach is ook de kunst van Victor de la Montagne (1854—1915). Maar zijn werk is gebleven beneden de mogelijkheden van zijn aanleg, en ook waar die aanleg zich vrij kan openbaren, is zijn religieuze woord niet veel verder gekomen dan de zachte intimiteit van de „stemming", die zich door een motief van „religie" laat dragen:

Het Angelus klept in de verte
in tonen zilverhel,
Grootmoeder knielt op den drempel,
de kinderen stafen hun spel.
Grootmoeder bidt: „Onze Vader",...
De kinderen zeggen 't heur na: —
Een zonnestraal zijdt door het loover,
een lichtstraal van Godes genâ.

De stemming zou wel dezelfde geweest zijn, als Grootmoeder een ander formuliergebed had gezegd, devootlijk opgedragen aan welken god ook.

Sterker dan De Montagne is reeds Pol de Mont (geb. 1857). Temidden van zijn zinnelijke onstuimigheden is „Zomerblommen"⁷⁾ staat een christelijk vers: „Blauw Meinacht" en een kerstverhaal: „Wat Seppe de Calum aan de Uzer zag". Ook zijn religieuze besef wordt evenwel niet persoonlijk, niet beweeglijk.

Leeuwrik, zoo nietig klein,
wie gaf uw stem,
wie uwen gorgolag
die kracht en kleem?

Maar op die vraag geeft hij zelf het antwoord niet, wanneer hij vervolgens vraagt:

Nuttige subsidie
En na
Spelen wa
van Buite
verschafte
Verschi
geuit.

Oa. dan
tementsge
ruimte ge
Ook he
malige h
afdeeling
kleiner lo
ambtswa
Het i
licht opgr

Wil de
den, dan
maken, d
is en volk

Wij ho
in een tij
lige slage
alleen be
neer zij

Hierme
deel uit.

Maar w
volk erve
en niet

— Zomer

Er beh
om zich
het beho

Het ka
onze par
dan toch
van den

De hui
lijk een

Die u
achter zi

Onze p
land moe

Daaron
ficus de j

Het be
ons tege

Al heb
ljve de v

zullen on
zwaren,

ingebrach

Ook ha

En ten
ook niet:

Maar w
naar pers
keer met
Prosper v
vaak niet
theisme;
veel kunn
hem noer
sche trad
kristelijke
geschake
ze nooit
niet aan
christe
nachts ge
gemakkelij
spoedig al
belijde

Tuen zwa

alleen de

niet zelfs
daar ook

Plots raak

nog 't go
wyl 't br
en bloed

En 'k we
uit eigen
Hij leed

En dorst
ik hoopte

der wroe

Zoo ter
christende
pantheism

LEVEN.

positie tegen
e Spelen.
schaart zich

sluit er zich
Volk" af te

er verdediging
ht, is wel dit:
erwerpen voor
uur zal slaan.
door kracht,
tinnen slaan,
oor een paar
toezegde.

zen man niet
ekl doen her-

eren zou ons
onen, dat het
t is.
e naburen nog
daardoor een

kan daardoor

ur in moreelen

ken, dat het
onzedelijkheid
voorwaardelijk
orfeesten hier

grond is, bleek
ch Olympische

t, dat het voor
pekt had, maar

essie de Olym
orgenuren doen

kon.

id waren.
a 9—12 of van
et de gansche

bestaat onrust
tiging geldelijke

ter der confes-
it uit zijn ziel

en
rijgen,
rd

eweging is dan
het kruis van

en;
en,
Blauwvoet,

uw hoedt,

ook de kunst van
Maar zijn werk
van zijn aanleg,
in openbaren, is
er gekomen dan
", die zich door
m:

rempel,
....
t: —
het loover,

et zijn, als Groef
gezegd, devootlijk

Pol de Mont (geb-
instuimigheden is
ijk vers: „Blauw-
Seppe de Calus-
besef wordt even-

in,

et antwoord zich

Nuttige instellingen strijden door verminderde
subsidie den ernstigsten strijd om het bestaan.

En na het miljoen subsidie voor de Olympische
Spelen wordt nu ook nog voorgesteld den Minister
van Buitenlandsche Zaken een ambtswoning te
verschaffen van een half miljoen.

Verschillende bezwaren zijn daartegen reeds
geuit.

O.a. dat indertijd bij de inrichting van het Depar-
tementsgebouw van Buitenlandsche Zaken er ook
ruimte gereserveerd is voor recipiëeren.

Ook heeft men er op gewezen, dat in het voor-
malige huis van Groen thans een administratie-
afdeeling is gevestigd, welke het beter met een
kleiner lokaliteit kon doen en dat dit huis voor
ambtswoning zeer geschikt zou zijn.

Het is wel noodig, dat daarover eens het rechte
licht opgaat.

Wil de Regeering het volk tot bezuiniging opvoe-
den, dan moet zij het voor een ieder tastbaar kunnen
maken, dat elke uitgave harerzijds onvermijdelijk
is en volstrekt niet op minder kan worden gesteld.

Wij houden niet van krentenwegerspolitiek, maar
in een tijd als deze, waarin de bezuiniging gevoe-
lige slagen heeft toegebracht, kan een regeering
alleen het vertrouwen winnen en behouden, wan-
neer zij overtuigend te werk gaat.

Hiermee spreken we over het voorstel geen oor-
deel uit.

Maar wel de verwachting, dat de Regeering het
volk ervan zal doordringen, dat het niet anders
en niet minder kon.

— Zomertijd.

Er behoort misschien een klein beetje moed toe
om zich als anti-revolutionair niet geheel tegen
het behoud van den zomertijd te verklaren.

Het kan immers niet geloofwaardig worden, dat
onze partij en haar leiders, zoo niet unaniem,
dan toch in groote meerderheid vóór de afschaffing
van den zomertijd zijn.

De buitenwacht heeft daarvoor natuurlijk dade-
lijk een verklaring gereed.

Die insinueert, dat alleen de stembuspolitiek
achter zit.

Onze partij zou het voor het grootste deel van het
land moeten hebben.

Daarom zouden onze leidende mannen in poli-
tiek de plattelanders in het gevecht willen komen.

Het behoort geen nadere verzekering, dat wij
ons tegen die voorstelling verzetten.

Al hebben zij misschien persoonlijk en aan den
lijve de voordeelen van den zomertijd ervaren, zij
zullen onder den indruk zijn gekomen van de be-
zwaren, die door de plattlandsbevolking worden
ingebracht.

Ook het dierbaar plekje grond, waar eens hun

Zijt ge, als de geest van God,
Al-overal?

En tenslotte begéert hij een duidelijk antwoord
ook niet:

Dichters en vogels zijn
lievingen Gods!
Dichters en vogels ver-
dragen geen ticht;
dichters en vogels zijn
vrij als de lucht!

Maar wie wél zou begeeren een antwoord op de vraag
naar persoonlijke beleving van de religie in het ver-
keer met den persoonlijke God, dat is de Roomsche
Prosper van Langendonck.¹⁾ O zeker, zijn belijdenis is
vaak niet uitgekomen boven de gedachte van het pan-
theïsme; en men moet wel veel kunnen verdragen of
veel kunnen vergeten bij Rome, als een Roomsche
hem noemt een man, die „de Zuid-Nederlandsche Room-
sche traditie getrouw bleef“; een man, „door wien de
kristelijke normen dezer traditie nooit werden uit-
geschakeld“.²⁾ Men krijgt veeleer den indruk, dat hij
ze nooit welbewust heeft ingeschakeld, dat hij er
niet aan toe gekomen is, zoodat zijn profetie van de
christelijkheid der later opredende kunst op zijn
zachtst gesproken, maar lichtvaardigheid ontleent aan de
gemakkelijkheid, waarmee hij eigen christendom al heel
spoedig als voldoende taxeert. Maar beter dan zijn
belijdenis is vaak zijn lied. Men leze „Golgotha“:

Toen zwerfde ik langs het oord, uit welks onvruchtbare
[gronden]
alleen de plant der wanhoop spruit; — waar niets meer
[zingt],
niet zelfs sirenenzang; — waar 't hart in 't ijle zinkt,
daar ook het vreemd genot der treurnis is verzwonden.

Plots raakte een wietgezoef me en 'k zag hoe, voor ons
[zonden]
nog 't godlijk boethout op Golgotha's heuveln blinkt,
wyl 't brandend „sitio“³⁾ door de eeuwen henenklinkt
en bloed op bloeddrop glijdt uit de ongestelpde wonden.

En 'k wendde 't oog naar Hem, die lijdt en heeft geleënt!
Uit eigen zwakheid is ontstaan ons eigen lijden:
Hij leed om de euvlen van de toekomst en 't voorheen.

En dorst ik, Jezus, u mijn dank en boetzang wijden,
ik hoopte — o mochte 't — dat, in 't lijden, wreed
[verduurd],
der wroeging vuurge kool mijn lippen had gepuurd.

Zoo iemand dit vers een verlooehening van het ware
christendom wil noemen, dan zou het eerder van het
pantheïsme een verlooehening, en tot het christendom

wieg op stond, kan bij sommigen hunner hierin
een woordje meespreken.

Toch kan wel eens de vraag opkomen, of zij niet
meer speciaal het plattlandsbelang, dan het lands-
belang in het oog houden.

Onze plattlandsbewonende lezers behoeven niet
ongerust te wezen, dat ik hun bezwaren wil ver-
kleinen.

Maar we moeten toch deze zaak generaal beoor-
deelen.

En wie dan kennis neemt van de verschillende
adressen tot behoud van den zomertijd, kan daaruit
onmogelijk lezen vijandschap tegen het platteland.
Scheepvaart, luchtvaart, internationaal verkeer, ge-
neeskundigen in de steden, ze verzoeken als om
strijd: neem die weldaad aan het volk niet terug!
Hun wenschen zijn voorzoover we kunnen na-
gaan, niet opgeschreefeld, maar even serieus te ne-
men als die van het platteland.

Alleen door wederzijdsche erkenning hiervan kan
men elkander naderen.

Maar, zoo zegt men, van die gedachte gaat toch
het meerderheidsrapport van de tijdcommissie uit!
Zeer wel mogelijk.

Doch het compromis, waartoe het komt, is toch
niet bijster gelukkig uitgevallen.

Het kort den zomertijd belangrijk in. Daardoor
werpt het de financiële en de internationale ver-
keersvoordeelen al dadelijk weg.

Dat lijkt mij een niet onbedenklijke fout.

Wij voor ons zouden het liever in deze richting
zoeken, dat de plattlandsbevolking in haar gewone
doen blijft, haar leven regelt naar de zon, ook
schooltijden en open-zijn van rijksgebouwen als
postkantoren naar haar behoeften geregeld worden.
En dat daartegenover in steden boven een zeker
aantal duizend inwoners het leven ook van over-
heidswege op zomertijd wordt ingericht. Niet groote
steden als Den Haag daarover afzonderlijk laat
beslissen, maar een besluit nemen, dat voor al
de steden in die categorie geldt.

Of men nu de klok op het platteland officieel
den zomertijd laat aanwijzen of de klok in de steden
gedurende den zomer het uur van den wintertijd,
is van ondergeschikt belang. Lood om oud ijzer.

En wat nu de botsing van belangen betreft, de
boeren brengen melk, de landbouwers groenten en
andere voortbrengselen op hun tijd naar de stad
en storen zich daarin aan de stedelingen niet.
Trouwens, de laatsten zullen er geen al te groot
ongerief van ondervinden. Aan het versche brood
bij het ontbijt zijn ze sinds lang ontwend. Ook
de melk kan in den regel wel een uur later bezorgd.
En het middagmaal is al meer naar den avond ver-
schoven, zoodat ook de benodigdheden daarvoor
wel wat later aan de huizen kunnen worden besteld.

Wat het verkeer betreft, het internationale en
snelverkeer houde verband met het buitenland en

een eerlijke poging kunnen heeten. En — daar is toch
ook wel „dogma“ in „Mater Dolorosa“:

Nu was de lange marteltocht voltoegen,
de kelk met gal en edik leeg gedronken.
Zijn doodsniel schudde de aarde, wyl zijn oogen
nog liefdevol zijn heulen tegenblonken.

Verdiende ooit moeder zulk een mededoogen?
Moeder der smarten, zwijmend neergezonken,
Gij in uw Zoon, Gods Zoon, gehoord, bespogen,
met lijf en ziel aan 't schandhout vastgeklonken!

Hij boette om de euvels allen tijden:
Zijn minste smart heeft u de ziel doorsneden.

Oneindig als zijn God-zijn was Zijn lijden:
oneindig kan zich 't moederhart verbreiden,

en sterk om zelfs Gods doodstrijd moe te strijden,
zijt ge als vergodlijkt uit Zijn dood getreden.

Al heeft het dogma den dichter hier niet tot tolk,
hij tracht toch het te worden. Hoever staat intusschen
hier de dichter niet van zichzelf af, als hij, twee jaar
later, zegt:

Mijn Godheid, tronend — o zoo stout — daar binnen,
U smeek ik — 'k heb U de almacht toch geschonken —
den hand te slaken, door Uzelf geklonken....

en hoe worstelt hij ter ontkoming aan zijn eigen trots:

Mijne almacht is onmachtig. — Uit mijn hart
was kracht van trots ontstaan, die onmacht baarde

Ik voel, o God! in deemoed neergebogen,
den zachten weemoed van uw verren schijn,....

evenals, zoo mogelijk, nog sterker, in dit vers van nog
een jaar later:

Mijne eeuwge ziel....
hijgt wild naar U, mijn God, in 't bochtig zwoegen,
en kent U, noch en ziet U, maar zij voelt
Uwe almacht en verneemt, met liefdebeven
Uw mildheid aan elk toppunt van haar leven.

Zoo worstelt Van Langendonck met zichzelf en komt
niet tot de overwinning. De Christus is hem evenmin
één geworden in al zijn deugden en zijn levensbewe-
gingen, als zijn eigen ziel die eenheid kent. Zijn Christus
is gedeeld, tusschen lijden en luister, tusschen onder-
gaan en doen, tusschen de benedictie van den stervenden
Christus en die van den levenden Christus, ziet hij een
tegenstelling, en het dogma, dat de Roomsche

richte zich dus naar den zomertijd. In hoever het
noodig is het lokale verkeer te wijzigen, zou nader
onderzocht kunnen worden.

We vleien ons niet, daarmee de oplossing te heb-
ben geboden. Daar is het vraagstuk veel te inge-
wikkeld voor.

Maar we zagen deze kwestie gaarne nog eens
in studie genomen.

De Memorie van Antwoord van Minister Ruys is
in deze van zekere luchthartigheid niet vrij te
pleiten.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

De Boeddhistische Christus.

Er is een tijd geweest, waarin de schilderkunst
altijd de engelen liet zweven, maar de duivelen
liet dansen, springen, huppelen.

Ongetwijfeld lag daarin een gedachte: bij de
duivelen de spanning, het heroische, uitgegroeide
tot demonischen durf van krankzinnigen overmoed;
doch bij de engelen de groote rust, het quietis-
tisch verzinken in eigen, hooge zaligheid¹⁾.

Het schijnt, dat men deze voorstellingswijze lang-
zamerhand meer bewust ook wil gaan toepassen
op den grooten „Engel“ van God, den Eënen „Mal-
'aq Jahwe“: Gods grooten Gezant: Jezus Christus.

Want er leeft in de wereld van de kunst een
vage idee van een Boeddhistischen Christus. Die
vaagheid rekene niemand als een inconsequentie
haar aan; want in de sfeer van het Boeddhisme
blijft de vaagheid van de schemerende gedachte
volkomen in den stijl.

Dr H. W. Ph. E. v. d. Bergh van Eysinga heeft,
herinnerend aan het woord: „Er is geen andere
zonde dan verblindings“.... opgemerkt:

„En er is geen religie dan die van den Christus,
want zij verkondigt dit, en Nathanaël Devadatta,
d.i. Boeddha, is hem het dichtst nabij gekomen,
en, toen hij zat onder den boom „heeft Jezus
hem gezien“. Kinderen krakeelen wie meer zou
zijn: Christus of Boeddha“. De Openbaring der
Eeuwigheid, zij is van Bethlehem, maar ook van
Jambudvīpū“.²⁾

Amen, hebben gezegd de vele zielen, die den
kinderen gelijk wilden blijven, behalve dan soms
in dat eene: den twist over de vraag naar de meer-
derheid van den Christus of den Boeddha.

Het waren de zielen der kunstenaars.

Dus hebben zij, trouw, meer dan zij weten willen,
aan schriftgeleerde dogmata van niet al te groote
bezonkenheid, Christus en Boeddha opgesmolten

¹⁾ Oswald Spengler: Der Untergang des Abendlandes, II,
31e—42e Aufl., München, Beck, 1922, S. 355.

²⁾ Het Christusmysterie, Zwolle — J. Ploegsma, 1917,
bl. 347.

Kerk ook hem leerde, het dogma, dat de eenheid laat
zien in den Christus, in zijn lijden en doen, het heeft
hem niet kunnen grijpen en inspireeren:

„K Zag steeds een bleeken Christus, aan zijn knie,
voor al de zonden van het menschedom lijden
en in 't gejoel van 't woedend volksgespuis,
nog stervend zijne heulen benedijden.“

Maar 'k zie hem thans, door 't buldrend stormgedruisch,
in volen luister op de waatren schryden,
den sjacheraar verjagen uit Gods huis,
den doode wekken en den slaaf bevrijden.

Hoe heerlijk daagt de groote Liefdegod,
vergeving zaiend met zijn milde handen
en Liefde prijzend als het hoogst gebod.

'k Voel ze alverterend in mijn harte branden,
de alliefde, die geen schepsel uitsluit, géén,
maar zie 't Heelal door twee blik alleen.

Zoo heeft de Christus-beelding in dezen eerst op den
voorgond tredenden leider van het Vlaamsche tijdschrift
„Van Nu en Straks“ (Aug. Vermeulen, de mede-oprich-
ter, noemt hem „den eenige zowat onder ons, die
vaste ideeën over litteratuur had“)³⁾ niet door de
Vlaamsche letterkunde een normatief karakter kunnen
krijgen. En, als men van „normen“ reppen wil, dan
komt haast een ander geslacht die vraag belachen door
zijn schoone uren te beleven aan den Christus van de
allervrijmoedigste verfeugenis, zonder vroege en beven.
K. S.

¹⁾ Alois Walgrave Pr. Het Leven van Guido Gezelle. Ned.
Bibl. A'dam, 1923, I, 5.

²⁾ Walgrave, a. w. II, 379, 381.

³⁾ Dr. Jul. Persyn, A glance at the soul of the low coun-
tries, 1916, Leiden, Futura etc., bl. 133.

⁴⁾ Felix Timmermans, De Pastoor uit den Boeyenden Wijn-
gaerd, Amsterdam, P. N. v. Kampen & Zn, 2 j., bl. 3.

⁵⁾ „Blauwvoeten“ was eerst een scheldwoord, dat de jon-
gens uit Conscience's Kerels van Vlaanderen hadden ont-
houden. Later maakten zij, als de Geuzen, er een eere-
naam van. Vgl. Emmanuel de Bom, Het Levens Vlaanderen, Ned.
Bibl. 1917, bl. 73. Merkwaardig is, in Scharten (de Roeping
der Kunst) de bewering van Rodenbach's weiging tot het
„clericalisme“ (bl. 274/5), tegenover Rodenbach's eigen
verklaring, dat hij zijn „gedacht voelt overstroomen van libera-
lisme“. De Bom, 75. Zie ook H. S. S. Kuyper, In het land
van Guido Gezelle, Zwolle, La Rivière en Voorh., bl. 100, v.

⁶⁾ C. Scharten, De Roeping der Kunst, 272—300.

⁷⁾ Bij A. W. Sijthoff, Leiden. Vgl. Karel v. d. Oever, Geeste-
lijke Pellingen, 87—90.

⁸⁾ Over hem een mooie inleiding van dr. Jaak Boonen
in „Verzen“ van P. v. L. Uitg. Ned. Bibl. 1918.

⁹⁾ Karel van den Oever, Geestelijke Pellingen, 105.

¹⁰⁾ „Mij dorst“.

¹¹⁾ E. d'Oliveira, De mannen van '80 aan het woord. Ned.
Bibliotheek, bl. 151.